

A parcellázás mint demokratikus és radikális programmpont?*

Írta: Dr. Pikler J. Gyula.

Az utóbbi időben sűrűen felhangzó demokratikus és radikális megnyilatkozásokból és programtervezetekből úgy látszik, hogy a parcellázást úgy a demokrata és radikális vezetők, mint a polgárságnak demokratikus és radikális vezérletre váró része teljes jóhiszeműséggel obligát demokratikus és radikális programmpontnak tekintik. Micsém lehet tévesebb ennél. A felületes látszat nagyon csal ebben a kérdésben. A tény az, hogy a parcellázás lényegében nem demokratikus követelmény, hanem a jogfosztottak egyik és pedig éppen a kisebb részének a jogfosztottak másik, és pedig nagyobb részének a rovására és terhére történendő protegálása és a társadalom legfontosabb és legégetőbb kérdésének: a földkérdésnek, ill. a megszolgáltatlan földjáradék kérdésének nemcsak hogy nem radikális megoldása, hanem ellenkezőleg még további bonyolítása, legalább is hamis térre tolása.**

Hogy megítélhessük, milyen hatással van a parcellázás a társadalom legégetőbb és legalapvetőbb kérdésére: a földkérdésre, előbb tudnunk kell, mik a bajai a jelenlegi földjognak, a jelenlegi földbirtokrendszernek. Mindenekelőtt tisztában kell lennünk e célból avval, hogy a földre nemcsak az van utalva, aki közvetlenül műveli, hanem közvetve a társadalom minden tagja, az ipar, a kereskedelem, a közlekedés, egyszóval kivétel nélkül minden foglalkozásnak minden (akár munkavevő, akár munkaadó) üzője és pedig akár városban, akár vidéken él, egyaránt földre van tehát utalva közvetve a társadalomnak és a nemzetnek kivétel nélkül minden tagja. A társadalom minden tagja fizet közvetve földjáradékot: lakásának, élelmének, ruházatának,

* Készségesen közöljük a kitűnő szerző e tanulmányát, bár az nem fedi a szerkesztőség álláspontját. Mert nem spekulatív megfontolások döntenek el radikális és szocialista pártoknak mit kell akarniuk, hanem reális életszükségletek és hatalmi viszonyok. Ahol milliók földet követelnek, különben itt hagyják az országot, ott e követelés elől reális politikát csináló párt ki nem térhet. *A szerkesztő megjegyzése.*

** Egy most aktuális szociálpolitikai kérdéshez hozzászólva, hangsúlyoznom kell, hogy fejtegetéseimnek semmi politikai célzata nincs, tisztán az eszmék teoretikus tisztázása érdekét célozzák. Dr. P. J. Gy.

minden életszükségletének az árban, amely áraknak a népesség szaporodásával és termelőképességének a növekedésével együtt növekedő magasbodása (a föld ismert automatikus értéknövekedése) kivétel nélkül mindenkit érint és mindig nagyobb arányban dézsmálja meg növekedő ellenszolgáltatás nélkül – a többiek munkájának eredményét. A földkérdés tehát az egész társadalom kérdése és nem, mint rövidlátó emberek hiszik, a parasztság kérdése. Ha én tehát a latifundiumos birtokát – akár kártérítéssel, akár kártérítés nélkül – felosztom 1000 vagy 10,000 paraszt között, úgy evvel az ezen ügyleten kívül állókkal semmi jót nem tettem, mert azoknak a helyzete semmivel sem válik jobbá azáltal, hogy termelő munkájuknak közvetve, földjáradék formájában, mint nagyobb mértékben elszedendő része egy vagy 10.000 emberre oszlik-e széjjel. Mintha valaki, akit egyetlenegy erős ember sarcol, erős hangon követelné, hogy őt ne egy erős ember sarcolja, hanem 20 kisebb erejű, akiknek együttes ereje azonban nagyobb, mint az egy erőse volt. Ami reám nézve fontos, az az, hogy *mennyit* vesznek el tőlem, de teljesen közömbös rám nézve, kiknek és hány embernek a javára fog tőlem munkám eredményének egy része elszedetni. A biztos csak az, hogy a földjáradék – a föld szaporíthatatlansága és ezért monopolisztikus természete folytán – a parasztságnak, ül. 1000 kisbirtokosnak a kezében éppúgy fog növekedni, mint ahogy a latifundiumos kezében növekedett. A tiszta földjáradékot és annak növekedését közvetlenül és közvetve a köz, a köznek szaporodása és a köznek a munkássága és fokozódó munkateljesítő képessége termeli és ezért a tiszta földjáradék és annak növekedése a közt illeti meg, amely megkövetelheti, hogy a közterheket a földnek a növekedő érték szerinti megadóztatása viselje, amelynek segítségével a termelő munkát sújtó és valamennyiünk mérhetetlen kárára bénító kereseti és fogyasztási adók csökkentessenek és így az élet mind tűrhetőbbé és könnyebbé váljék *mindenki számára* a megszolgáltatlan, úgynevezett „tiszta” földjáradék rovására. Amely intézkedés, vagy programszerű követelés a nemzetnek túlnyomó nagy többségét kihagyja a földjáradékban és annak automatikus növekedésében való részesedésből, az az intézkedés vagy az a program nem demokratikus, hanem osztályprogram, igazságtalan, az egyik ember jogos vagyonát a másiknak adja, vagy parcellázásról lévén szó: kiveszi A munkatermékeit B kezéből és odaadja C-nek. Radikális és demokratikus földprogram csak egy lehetséges: a munka és a munka termékeinek kivétel nélküli védelme a tiszta földjáradék, mint teljesen megszolgáltatlan vámszedés ellen, bárkik és bárhányan legyenek a mindinkább növekedő tiszta földjáradék szedői.

Hogy közös és egyenlő életfeltételünknek, a földnek, mint épen ezért ellenállhatatlan fensőbbiségű monopóliumnak megadóztatása nem jövedelme, hanem piaci értéke szerint történjék (Henry George alapkövetelménye) és hogy az így fokozatosan mind nagyobb mértékben beszedendő adók a kereseti és fogyasztási adóknak mind nagyobb csökkentésére fordítottassanak, azt indokolják a következő körülmények.

1. Az adók segítségével teljesített közszolgáltatások közvetlenül és közvetve a földjáradék emelkedését, a föld értéknövekedését eredményezik, akár egy ember kezében van a föld, akár ezerében. Igaz-

ságtalan tehát, hogy a földet nem bírok, munkatermékeik megdézsmálásával egyrészt földjáradékot fizessenek, másrészt adókat is a földjáradék közvetett emelésére. 2. Minden a termelésre kirótt adó (kereseti és fogyasztási adó) fokozza a termelés költségeit, ezáltal nehezebbé teszi a konkurens termelést, így bénítja a munkát csökkenti a kínálatot és így drágítja az életszükségleteket, drágasághoz vezet. Mennél nagyobb a kereseti és fogyasztási adó, annál bénítóbban hat, különösen az aránylag gyengébb erejű produkcióra, minél bénítóbb a hatása, annál nagyobb a terhet kibíró termelésnek áremelése, annál nagyobbá lesz a drágaság. A föld értékének a megadóztatása ellenben ellenkező eredményre vezet. Mennél nagyobb ez az adó, annál intenzívebben kénytelen a tulajdonos földjét kihasználni (miután a földet nem lehet eltüntetni és így az adó alól kivonni), annál több a munkaalkalom, annál több az életszükségletek termelése és kínálata és annál kisebb az életszükségletek ára. Óvatosabban kifejezve: a kereseti- és fogyasztási adók a termelés bénításának és így az árak emelkedésének (drágaság) *irányában* hatnak, a földértékadó a termelés fokozásának és így az árak csökkentésének *irányában* van hatással és ezért: a termelésre kivetett adók áthárulnak, míg a föld értékére kivetett adó, mint ahogy kivétel nélkül minden nemzetgazdaságtani autoritás tanítja: (J. Mill, A. Smith, Ricardo, H. George, A. Wagner stb.) és mint ahogy a magunk eszével is könnyen beláthatjuk, nem hárulhat át. Ez az egyedüli eszköze annak, hogy a köz munkája által termelt tiszta földjáradék és annak növekedése a köz javára essék (a kereseti és fogyasztási adók csökkentése révén), amit támogat az az érv is, hogy a föld és a természet kincsei általában nem emberi munka termékei, hogy tehát, aki földet kap vagy vásárol, akár sok, akár kevés földet, az magán-adószedési jogot, embertársai munkájában részesedési jogot kap vagy vásárol kisebb vagy nagyobb mértékben, amely jog anyagi értéke automaticæ növekedik a tulajdonos hozzájárulása nélkül.

De van-e más ilyen ingyen jövedelem is? Damaschke erre a kérdésre helyesen felel a következő példával. Tegyük fel, hogy valaki két fiának mindegyikére 100.000–100.000 koronát hagy örökségbe. Az egyik örökös gyárat alapít e pénzen. Evvel munkaalkalmat teremt és szükségleteket termel. Ha meggazdagszik, nem tehetette anélkül, hogy az általa és tőkéje segítségével végzett termelés embertársai helyzetét is valamelyes mértékben ne javította volna. A másik testvér földet vesz 100.000 koronáján. Bérbe adja, vagy akár, ha tetszik, parlagon hagyja, a földet heverni. De, ha 50 év múlva eladja földjét, a dolgok megszokott rendje szerint nyereséggel, néha $1^{x/2}$ -szeres, néha kétszeres, néha 10-szeres, néha, amire szintén van bőven példa, 100-szoros áron adja el, de akármennyivel gazdagszik így, embertársai életszükségleteit semmivel sem szaporította, mert a föld (amelynek kamatait közben bérbeadás által is beszédhette) semmivel sem változott, sem mennyiségben, sem minőségben, csak a vamszedési jog anyagi értéke nőtt minden ellenszolgáltatás nélkül. Ez az értéknövekedés pedig jogosan a közé, – a társadalomnak, a munkának azon az alapvető baján, hogy munkája eredményét: a növekedő földértéket elveszik tőle, semmit sem segít, ha a milliók szenvedéséből és nélkülözéséből fakadó ez az értéknövekedés kevesebb vagy több ember között oszlik meg. Ezen értéknövekedésbeni részesedésből

egyetlen-egy embert sem lehet kihagyni, mert az ő pusztja jelenléte, legtöbbször munkája és nélkülözése is, hozzájárult a föld értéknövekedéséhez.

Mit kell tehát követelnünk, ha valóban demokratikusak és radikálisak akarunk lenni. Követelnünk kell *mindnyájunk egyenlő anyagi érdekében*: a földbirtok értékének fokozatos megadóztatását és a kereseti és fogyasztási adók fokozatos csökkentését. (A fokozatosság által módot adunk arra is, hogy generációk egész sorának legyen ideje az új rendhez fokozatosan alkalmazkodni.) És ettől várhatjuk a termelés növekedését is valamennyiünk hasznára.

*

Hogy képzeljük azonban, tovább menve, a parcellázást? Úgy, hogy az állam járuljon hozzá a latifundiumos kártalanításához? Csak nem komolyan akarja valaki azt proponálni, hogy az állam (azaz mi többien) hozunk anyagi áldozatokat azért, hogy munkatermékeinknek a jövőben is ellenszolgáltatás nélkül elveendő része (a földértéknövekedés) A helyett B-é vagy több b-é legyen? Hogy megteremtsünk „egy erős kisbirtokososztályt” a magunk esetleg nagyobb kárára? Hogy anyagi áldozatokkal járjunk hozzá egy munkatermékeinket megdézsmálandó új, a réginél erősebb „osztály” megteremtéséhez? és ne tudjuk, hogy a föld, azaz a földjádék és a földértéknövekedés a miénk, kivétel nélkül és egyenlően valamennyiünké (adó alakjában) és a sok b-é joggal éppoly kevésbé, mint az egy A-é?

Vagy a maga erejéből vegye meg a béres a földet? Természetesen teljes piaci értékében? Ki gazdagodott akkor? A latifundiumos, aki teljes árban adta el földjét, illetve földjádékszedési jogát, vagy a béres, aki teljes értékben vette azt meg (akár készpénzben, akár részletfizetésre, tehát naiv számítás szerint kevesebért), vagy a köz, tehát mi többien lettünk-e gazdagabbakká avval, hogy földjádék-szedési jog és a megfelelő készpénz helyet cseréltek? Ha ellenben földértékadókat szedünk, akkor a növekedő értékek visszakerültek az azt termelt köz jogos birtokába és ezenfelül gazdagodtunk valamennyien az adó nyomán járó intenzívebb műveléssel.

De menjünk még tovább. Kimondjuk, hogy a földtulajdont és földértéknövekedés magántulajdonban bírását egyébként jogosnak és célszerűnek tartván, – köteles A az ő földjéből B.-nek eladni az ezáltal kijelölt részt egy C által megállapított áron? Valóban azt hiszi valaki, hogy demokratikus dolog egy jogot egyfelől elismerni, másfelől kényszerrel megszüntetni? Vagy, szigorúan véve az elvet: a latifundiumos nem tartozik a demokratikus elvek, a jogos birtok háborítatlansága elvének a keretébe (mert ha a földértéknövekedés birtoklása jogos a kisbirtokosra, úgy jogos a latifundiumosra nézve is) és az alapvető jogelvek ő reá nem vonatkoznak? Ellenben a demokratikus földértékadóknak nem a földbirtokos változó személyével van dolga, sem

* Némely programtervezet félénken úgy kerüli meg egy szóval ezt a nehézséget, hogy „a parasztokat *olcsón* kell földhöz juttatni.” Mit tesz az, hogy „olcsón?” Elismerjük a földjádék jogát általában (ez benne van ipso facto a parcellázás koncepciójában), de az egyik ember köteles legyen azt „olcsón”, azaz a piaci áron alul, odaadni a másiknak? Milyen konfüziója az elveknek!

birtokterületének személy szerinti változásával, hanem magával a változatlan területű földdel, bárhogy oszolja is az meg; a demokratikus földértékadó de jure nem korlátoz senkit bármennyi föld birtoklásában, csak fizesse meg a többieknek a bérérték adóját. Ellenben korlátozza de facto, mert mennél magasabb, annál kevésbé érdemes és annál kevésbé lehet olyan földet tartani, amelyet a birtokos nem használhat ki vagy maga, vagy másokkal méltányosan szövetkezve. A bérérték szerinti adó tehát tényleg parcellázásra vezet, de nem jogsértés és jogtalan kényszer segítségével, hanem a földjáradék és a földjáradéknövekedésnek az arra teljes joggal igényt tartó köznek kezébe való átvitelével, tehát egy eddig figyelmen kívül maradt természetes és elidegeníthetlen jognak az érvényesítésével.

Továbbá: mi lesz, ha A latifundiumos, aki jogtalan jogi kényszer folytán eladta B, C, D és E béresnek a földje egy részét, egy idő múlva, más nap, vagy a rákövetkező évben a piaci nyomás segítségével ugyanannyi vagy még több földet vásárol össze F, G, H stb. kisbirtokostól? Mi akadályozza meg a régi állapotok visszaállítását? A földértékadó alkalmazásánál ez teljesen közömbös, mert a köz így a maga részét épp úgy megkapja az egy birtokostól, mint a tíztől és az értékadó, amennyire nagy, annyira gátolja azt, hogy valaki annyi földet tartson tulajdonban, amennyit nem bír intenzívebben kihasználni, mintha a föld felaprózott birtokban volna. A társadalom közös és egyetlen érdeke pedig a lehető intenzív kihasználás és az általa termelt földjáradék közbirtokba vétele földértékadó alakjában lehető nagy mértékben. A földértékadó tehát a köz érdekében, a nemzet minden egyes tagja érdekében történő, a földet, a földértéket és a földjáradékot mint jogos *adó-tárgyat* érintő intézkedés, tekintet nélkül a változó birtokosra, míg a parcellázás a köz érdekét teljesen figyelmen kívül hagyó, csak egyes *személyek* érdekében történő parciális intézkedés, tehát lényegében nem generális és ezért nem is demokratikus és mint láttuk, nem is radikális intézkedés, mert a régi állapotok visszatértét nem gátolja és nem is gátolhatja.

Egyoldalúlag protektív intézkedés eo ipso nem demokratikus. A parcellázás gondolata pedig már azért is egyoldalú, mert a nemzet földjének éppen a legértékesebb és legdrágább részére nem vonatkozik és nem vonatkozhatik. Magyarországnak legdrágább földje az, amelynek $\frac{1}{8}$ katasztrális holdja (körülbelül 200 négyszögöl) 27a millió koronába kerül. Ez a föld a főváros közepén fekszik (ahol az egyik telek az utolsó időben négyszögölenként 12.500 koronájával lett eladva). Ezt a 200 négyszögölnyi földdarabka birtokához fűződő óriási földjáradékszedési jogot,* amely a köz munkája által teremtett, amely ezelőtt 50 évvel bizonyára nem ért többet 10.000-20.000 koronánál és amelynek 50 év múlva, a dolgok természetes továbbfejlődésével, 5 milliót kell érni, a főváros népessége teremtette meg, de épp úgy hozzájárult megteremtéséhez és fog járulni további növekedéséhez a vidék népessége: a bácskai béres, az erdélyi kecskepásztor és a vidéki mezőváros minden iparos stb. stb. a maga létezésével és szaporodásával, épp úgy, mint ahogy a fővárosi ember

* Meg kell jegyezni, hogy több millió koronányi telekbirtok egyáltalán nem ritkaság a fővárosban. Csak a legfeltűnőbb példák egyikét ragadtam ki.

hozzájárult a maga létezésével és munkájával a bácskai, az erdélyi stb. termőföld értékéhez és értékének növeléséhez és a 200 négy-szögöl múlt és jövő járadékának liquidálásában a forgalom kölcsönössége folytán közvetve épp úgy résztvesz a vidéki népesség, mint ahogy a fővárosi népesség segít közvetve liquidálni a vidéki földjáradékot. Meg volna-e oldva a 2½ millió koronát érő földdarabka a közt illető járadékának a kérdése azáltal, hogy az erdélyi móc, a bácskai béres, a hernádotcai cipész, az óbudai szatócs és a külső váciúti gyári munkás a parcellázás „demokratikus és radikális” elvé-nél fogva kinéznének maguknak a Kossuth Lajos-utcai 200 négy-szögölből mindegyik néhány négyzetcentimétert és élveznék a jövő értékemelkedést a többieknek változatlan nagyságú rovására? Vagy mások a demokratikus és radikális alapelvek a városi földjáradék élvezeténél, mint a vidékiénél? A földjáradék nem épp úgy meg-szolgáltatlan nyereség a vidéken, mint a városban? A kérdést itt is csak a földértékadó oldja meg, amely egyformán részelteti az egyéb adók megfelelő csökkentése által a nemzet minden tagját a közösen termelt földértékben és földjáradékban.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy a különbség a felosztás technikai nehézségein múlik. A vidéki parcellázást gyakorlatilag elképzelve szintén nehézségekről nehézségekre jutunk mind nagyobb mértékben. Megszabjuk a földbirtoklás maximumát? 2000-5000 vagy 10.000 holdban? Azt képzeljük, hogy 100.000 vagy 300.000 holdas latifundiumosaink birtokából* 298.000 vagy 295.000 vagy 290.000 hold parcelláztassék? Miből törleszthetné a vevő, ha a föld tényleges piaci árát adja meg – pedig a dolog természeténél fogva rendszerint többet ad érte – a részleteket egyébből, mint a földjáradék növekedéséből, a termékek növekedő árából, azaz a többiek bőréből? Hogyan szabjuk meg, hogy a parcellázás egy-egy nagybirtok melyik részét kívánhassa? Kinéz-hesse magának a televényföldeket és otthagyhassa a szikes részeket? Elkívánhassa a szántóföldet és otthagyhassa a legelőket? Parcelláz-hassa a réteket és otthagyhassa az erdőket és a sziklákat? Kihásít-hasson egy darabot a nagybirtok közepén vagy csak a széli részekre legyen igénye? Lehetséges-e moraliter és realiter a dolgoknak, az áraknak és a területeknek olyan pártatlan elbírálása, hogy vagy a parcellákat adón vagy a parcellákat vevőkön világos kár és igazságtalanság ne történjék? Vagy nem esik-e ismét, tisztán elvi szempont-ból tekintve, a parcellázott nagybirtokosokon esetleg történt igazságtalanság szintén a demokrácia és a radikalizmus rovására? (Ezt azonban nem is szükséges tovább taglalni, mert minden kár és igaz-ságtalanság a gyakorlatban bizonyára nem a nagybirtokoson, hanem a parcellát így vevő kisemberen fog esni.) Minthogy azonban a tételes törvény nem sorolhatja fel az esetről-esetre változó körülmények millió változatait, kénytelen oly tágra, jobban mondva, oly szűkre szabni rendelkezéseit, hogy a gyakorlatban ez a rendelkezés ott, ahol tényleg törvényerővel foganatba vétetett (pl. Angliában), a nagy garral hirdetett szociális perspektívához képest eddig elenyésző és a közállapotokon, az általános drágaságon, a munkanélküliségen

* Az sem tehet az elvre nézve különbséget, vajjon egy nagybirtok köz-tagban van-e vagy többen?

Radikálisnak és demokratikusnak tehát csak a földértékadó mondható, míg a parcellázás, amelyet kétségtelen jóakarattal hirdetnek, legbelsőbb lényegében retrogresszió és feudálizmus módosított formában, a földjáradék által történő pusztítások további állandósítása, sőt erősítése. Nem érv tehát a parcellázás mellett az sem, hogy az kivívható, mert ha nem célirányos, akkor kivívása nem is kívánatos, hanem kárhozatos és kivívása épp azért és épp olyan formában és épp annyiira lesz lehetséges, mert és amennyiben és amilyen formában nem demokratikus és nem radikális. A földérték megadóztatásának keresztülvitele nehezebbnek látszik, de csak annak, aki a kérdést nem ismeri. Tényleg azonban minden országban, ahol küzdöttek érte (így pl. Németországban) keresztül lehetett vinni kisebb-nagyobb mértékben. Egyik nagy előnye mindkét küzdő félre pedig épp a fokozatos keresztülvétel lehetősége. Utópista és ezért impotens politika volna ugyanis azt követelni, hogy a föld teljes bérértéke egy csapással vétessék el adóban, hogy tehát a föld piaci értéke mindjárt 5-6%-al adóztassák meg. De ha nem lehet elérni egy 5%-és földértékadót, el lehet érni egy 1%-és vagy $\frac{1}{2}$ -osat és ha a földnek becsületesen megállapított piaci értéke (a megállapítás becsületeségét mindenki ellen tudja őrizni, nem úgy, mint az ellen nem őrizhető jövedelmi megállapítást, a részrehajló megállapítás itt könnyen beláthatólag szűkre van korlátozva) egyszer megvan, bármily kis mértékben, adóztatva, akkor a tiszta földjáradék megfelelő fokig vissza van juttatva a köz jogos birtokába és akkor tényleg az útjára léptünk az egyedül demokratikus és radikális megoldásnak, amelynek eredménye: a javak igazságosabb megoszlása és termelésük fokozása mindenkinek, gazdagnak úgy mint szegénynek egyenlő jogos érdekében és ez az út vezet a jövőben a javaknak teljesen igazságos megoszlásához.

Akit pedig visszariaszt ez a hosszú perspektíva, az ne legyen radikális. A radikalizmus nemcsak erélyt kíván, hanem a dolgok radikális keresztülgondolását is és főképp önfeláldozást és türelmet, tudatát annak, hogy a jelen nemzedék feláldozza munkáját és küzdelmét a jövő nemzedék nagyobb boldogulásának, egy gyökeréig becsületes *ideának*, amely csak a jövő nemzedék számára fog áldásos valósággá válni. A valóban radikális politika nem részegíti magát opportunistikus kifogásokkal és nem cseréli be a közeli rosszért a távoli jót.

A parcellázás programpontja pedig semmi egyéb, mint a radikális eszmének jóhiszemű meghamisítása.

*

De még egyet meg kell mondanunk. Ha nem követjük a parcellázás jelszavának lidércfényét, hanem kimondjuk követelményül a föld bérérték szerinti megadóztatását és a kereseti és fogyasztási adók megfelelő leszállítását, ha tehát nem a parasztot akarják olcsó vételhez segíteni, sem a latifundiumost jó vevőhöz (valóban nem tudom, ki legyen a nyertes fele ennek a magánügyletnek), hanem a nemzet egészét kívánjuk juttatni az általa, kivétel nélkül annak minden tagja által termelt földértékhez és földértéknövekedéshez, akkor ez a programpont a választóvíz irgalmatlanságával fogja megmutatni, hogy – az optima fide és ezért meg nem gyanúsítandó tévedőktől eltekintve – a gyanúsak közül ki valóban demokrata és radikális, saját érdekére való tekintet nélkül és ki az, aki, akár mint vevő, akár mint

eladó, jó parcellázási üzleteket szeretne kötni. És ez a tisztázása a személyek intencióinak épen olyan üdvös lesz a radikalizmus, a társadalom bajai radikális gyógyítása szempontjából, mint az eszmék tisztázása.

*

Legyen szabad az érdeklődők figyelmébe ajánlanom végül, hogy Henry George kizárólag e tárggyal foglalkozó epochális munkájának: a „Haladás és szegénységinek épen most jelent meg magyar fordítása, amelyből részletesebben is megértheti mindenki, hogy semmiféle demokratikus vagy radikális pártnak és legkevésbé az osztályharc alapján álló szocializmusnak nem feladata megteremteni egy új osztályt, egy „új, erős, kisbirtokos parasztosztályt” és hogy a köz érdeke semmiképen nem kívánja, hogy az őt illető földértéknövekedés átvitessék az egyik jogosulatlan kézből a másikba, hanem hogy a köz joga és érdeke azt kívánja, hogy a földértéknövekedés átvitessék az azt termelő, tehát az arra egyedül jogosult tényezőnek: a nemzet egészének a birtokába.

A parcellázási programponthoz tehát legalább is feltétlenül hozzákapsolandó a földértékadó követelése, amely egyformán vonatkozik kis- és nagybirtokra.